

סיכום ההלכות למעשה

- א. עצמות המחוברות לבשר – יעלו ויוקטרו.
- ב. עצמות שפירשו בקרקע – לא יעלו¹⁷.
- ג. פירשו בקרקע והועלו למזבח שלא כדין – לרוב הדעות ירדו¹⁸, ויש אומרים שלא ירדו¹⁹.
- ד. פירשו בראש המזבח – יש אומרים שירדו²⁰, ויש אומרים שלא ירדו²¹.
- ה. פירשו בראש המזבח לכיוון המערכה – לרוב הדעות לא ירדו²².
- דין עצמות שהועלו למזבח ומשלה בהם האור ושפקעו מעל גבי אש המזבח נדון במערכה הקודמת. דין עצמות שפירשו מן הבשר קודם זריקת הדם ידון במערכה הבאה.

הגמ' בחולין דנה האם גיד הנשה המחובר לבשר יוקטר, ותולה זאת במחלוקת התנאים כאן, שלרבי יוקטר ולרבנן לא. לא ברור האם קשר זה הכרחי לפי מסקנתה.

הרמב"ם פסק שעצמות שפירשו ועלו לראש המזבח – ירדו, וכך היתה גרסתו במשנה. יש אומרים שכוונתו גם לעצמות שפירשו בראש המזבח, ופסק כרבי, מפני שפירש כרש"י שמשנתנו כמותו; ויש אומרים שכוונתו רק לעצמות שפירשו בקרקע, ופסק כחכמים על פי ההבנה שגם הם מודים שעצמות אלו ירדו. בגיד הנשה פסק הרמב"ם שאינו מוקטר. המאירי בחולין הביא דעה הפוסקת שעצמות שעלו לא ירדו.

הרמב"ם אינו מחלק בין עצמות שפירשו לכיוון המערכה או התרחקו ממנה. על פי הדעה שפסק כרבי, יש לומר שדעתו כרש"י שחילוק זה נדחה בסוגיה.

מערכה רו. מעילה בעצמות הקדשים (פוא)

שנו) מפרש שזהו המשך ותיקון לדברי רבי זירא, והדברים אמורים בשיטת רבי שעצמות שפירשו אפילו בראש המזבח ירדו, ועל כך אומר רבה, שדינם כקדשים פסולים האסורים בהנאה, אבל אם פירשו קודם הזריקה הרי הם מותרים. לגרסה אחרת ברש"י (בשטמ"ק אות י), וכך שיטת תוס' (ד"ה לא שנו, עיין בהגהת הב"ח אות א), דברי רבה הם מימרא בפני עצמה, ביחס לדברי חכמים בברייתא, הסוברים שעצמות שפירשו מוקטרות. לפי זה, דברי רבה הם חידוש גדול יותר: מה שלמדו חכמים מ"והקטיר הכהן את הכל" שהעצמות מוקטרות – הרי זה דווקא אם בשעת הזריקה, שהיא הקובעת את חיוב ההקטרה, היו מחוברות לבשר¹.

רבה מסתמך על דרשת ר' ישמעאל, שלמד גזרה שוה לו יהיה מאשם לעולה (ויקרא ז, ח-ז): כשם שעצמות האשם מותרות בשימוש כך גם עצמות העולה². מה מקור הפשטות שעצמות האשם מותרות? רש"י מסביר שהדבר ידוע מסברה, שכשם שבשרו מותר כך גם עצמותיו. יתירה מזו: הבשר בתום זמן אכילתו נעשה נותר ונאסר בהנאה, ואילו עצמות אינן בכלל נותר, שכן נאמר "והנותר מבשר הזבח... באש ישרף" (ויקרא ז, ז), למעט עצמות. אלא שלהלן (צח, א ד"ה אף כל) פירש רש"י שהדבר אינו ידוע מסברה, ואין להוכיח מן הבשר על העצמות (שאוילי רק מה שראוי לאכילה הותר לכהנים. תוס' כאן ד"ה מה), והמקור להיתר

נאמר בתורה (ויקרא ה, טו): "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' – והביא את אשמו לה'...". מכאן, שכל המשתמש ונהנה מן הקדשים המיועדים "לה'" – הרי זה מעל. בקדשי קדשים, הקרבן כולו נחשב מתחילתו כ"קדשי ה'", והנהנה מכל אחד מחלקיו – מעל. לאחר זריקת הדם על המזבח, מתחלק הקרבן ליחידות שונות: האימורים המיועדים להקטרה על גבי המזבח נחשבים עדיין כקדשי ה', ויש בהם מעילה. הבשר והעור, המיועדים לכהנים – פקע מהם איסור מעילה. בעולה, שכל בשרה עולה כליל לקרבן, הרי שיש בו מעילה, ורק העור מופקע מכך (מעילה פ"ב מ"ד).

הסוגיה עוסקת בעצמות הקדשים בכלל ועצמות העולה בפרט, האם הן נחשבות כקדשי ה' ומועלים בהן, והאם זריקת הדם משנה את דינן.

שיטת רבה: אין מעילה בעצמות שפירשו קודם הזריקה

הגמ' מביאה את דברי רבה, המחלק בין עצמות העולה שפירשו מן הבשר קודם הזריקה, המותרות בשימוש, לבין עצמות שפירשו אחר הזריקה, שמועלין בהן. לשונו: "לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה, אבל פירשו קודם זריקה – אתאי זריקה ושריתנהו אפילו למעבד מינייהו קתא דסכיני". לא ברור על מה מוסבים דבריו "לא שנו": רש"י (ד"ה לא

22. על פי רבי זירא, ודבריו קיימים על פי שיטת רוב המפרשים, ורק לגרסתנו ברש"י דבריו נדחו.

1. לפי זה, יכלה הברייתא לעיל לומר בדעת חכמים שהפסוק "הבשר והדם" בא למעט עצמות שפירשו קודם זריקה.

2. בגמ' להלן צח, א נלמד דין זה מדרשה אחרת, מהיקש עולה לאשם בפסוק "זאת התורה", עיין שם בתוס' ד"ה מה אשם על היחס בין הדרשות.

17. לדעת תוס' הכל מודים בזה. לרש"י חכמים סוברים שיעלו, אבל לדעתו המשנה כרבי ואם כן נראה שהלכה כמותו.

18. רש"י ורמב"ם, וכך צידדו אחרונים, ויש אומרים שגם תוס' מודים בכך.

19. שטמ"ק ועוד בדעת תוס'.

20. רש"י, והבנה אפשרית ברמב"ם.

21. תוס', והבנה אפשרית ברמב"ם.

אחר הזריקה הותרו מדאורייתא⁵, ועל כך נאמרה, לדעתו, הגזרה שזה של ר' ישמעאל (שהרי באשם היתר העצמות בא בד בבד עם היתר הבשר, בזריקה דווקא), אלא שמדברנן אסור ליהנות מהן, כנראה כדי שלא יתחלפו בעצמות האסורות.

נראה שאמוראים אלה חלוקים בהבנת יסוד ההיתר בעצמות: לדעת רבה ההשוואה לאשם מלמדת שהעצמות אינן שייכות כלל ל"קדשי ה'" ודינן כעור הניתר בזריקה, אלא שאם בשעת הזריקה היו מחוברות, ונתקדשו להקטרה – דין המעילה אינו פוקע מהן, ואפילו פירשו לאחר מכן הרי הם כקדשים פסולים. לדעת ר"א העצמות אינן כעור ואין הזריקה מתירה אותן כשלעצמן, אלא רק בהיותן חלק מן הבשר הניתר בזריקה, ובעולה התחדש שאף על פי שהבשר עדיין אסור – העצמות שהיו עמו יותרו לכשיפרשו ממנו (על פי חזו"א בכורות סי' כא, ח וחמדת דניאל). לפי זה, נראה שר' אלעזר אוסר גם את עצמות האשם שפירשו קודם הזריקה (רש"י ד"ה פירשו, עיין בחק נתן), ובשטמ"ק (אות כג) ובר"ש בתרומות (יא,ה) משמע שחולקים בדבר⁶.

תוס' (ד"ה ופליגא) מביאים גרסה אחרת בדברי ר"א: "פירשו לפני זריקה – מועלין בהן עד זריקה; לאחר זריקה – לא נהנין ולא מועלין", ולפיה ר"א מודה לרבה שהזריקה מוציאה את העצמות מידי מעילה. במה אם כן נחלקו? הדבר תלוי בפירוש המילים "לאחר זריקה לא נהנין", ונחלקו האחרונים בדבר: יש אומרים שהכוונה לאותן עצמות שפירשו לפני זריקה, ור"א חולק על רבה רק בפרט זה שלרבה עצמות אלה הותרו לגמרי, "אפילו לקתא דסכיני", ואילו ר"א מחמיר ואומר שעדיין אסורות הן בהנאה מדברנן; אבל העצמות שפירשו לאחר הזריקה – מועלים בהן, מפני שיש עליהן מצות הקטרה (ולא כפירוש רש"י⁷). ויש אומרים שהכוונה לעצמות שפירשו לאחר הזריקה (כפירוש רש"י), ומגמת דבריו להקל, שאין בהן מעילה אלא איסור גרידא מדברנן⁸.

מערכה קצח), ועיין במערכה הקודמת.

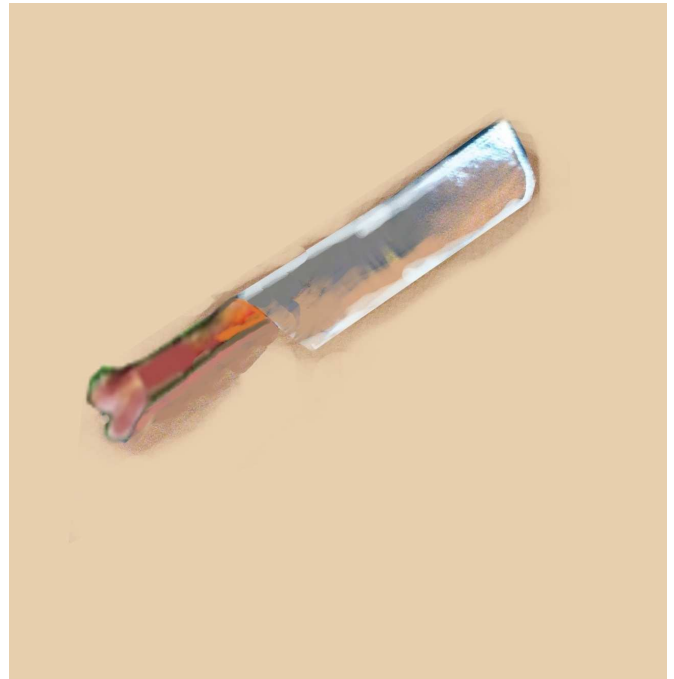
6. לשונם: "אי לפני זריקה כולה [עצמות, בין שכניס אותן ובין אם לאו] אסירי... ואי לאחר זריקה, לרבה – כולה שרי, ולר"א – של עולה כולם אסור, ושל אשם וחטאת מותרין" (נראה שמקור הניסוח הזה הוא דברי ר"י הזקן, רבם של רבנו ברוך בעל התוס' כאן והר"ש משאנץ). "לאחר זריקה" אין פירושו שפירשו לאחר זריקה, שהרי עליהן לא אמר רבה שהן מותרות, אלא מדובר בעצמות שפירשו קודם זריקה ואחר כך היתרן הזריקה לדעת רבה, ועל כך כתבו שלדעת ר"א באשם וחטאת מותר. בחק נתן (על תוס' ד"ה ופליגא) הפך את הגרסה בר"ש, שלר"א הכל מותר ולרבה עולה אסורה וחטאת ואשם מותרין, ונראה שפירש שמדובר בפירוש אחר הזריקה; וקשה, הרי ר"א אוסר בעולה על כל פנים מדברנן.

7. כך הבינו במים קדושים בדעת תוס', ובקרו אורה פירש כך מעצמו ובניגוד להבנתו בתוס' (ראה בהערה הבאה).

8. כך הבינו בצאן קדשים ובפנים מאירות ובקרו אורה בדעת תוס'. מחלוקת זו בהבנת דברי תוס' תלויה בפירוש קושייתם: "לרבנן... אמאי אין מועלין", האם היא מוסבת על פירוש רש"י בלבד (כך לפי הפירוש הראשון) או גם על גרסתם (כך לפי הפירוש השני), עיין באחרונים הנ"ל.

כדעה זו משתמע בתוס' בכורות (כו,א ד"ה התולש), שהביאו את שתי הגרסאות כאן, ומשמע מדבריהם שלגרסה זו ר"א מתיר ליהנות אחרי הזריקה ממה שפרש קודם הזריקה, עיין שם, וממילא מה שאמר "לא נהנין" הוא בפירוש אחר הזריקה.

עצמות האשם הוא "הכהן אשר יכפר בו לו יהיה" האמור בו, כי המילה "לו" מיותרת³.

"אפילו למעבד מינייהו קתא דסכיני". רבה סובר שהזריקה מתירה את עצמות העולה בהנאה גם אם אינן מחוברות לבשר באותה שעה, והביא את הדוגמא הזו כביטוי להיתר לשימושם של הכהנים. רק אם בשעת הזריקה העצמות היו מחוברות לבשר, ונתחייבו בהקטרה – אין בהן היתר הנאה כשפירשו מהבשר. הרמב"ם פסק כשיטתו.

שיטת ר' אלעזר

לשון הגמ' "ופליגא דר' אלעזר, דאמר ר"א: פירשו לפני זריקה – מועלין בהם; לאחר זריקה – לא נהנין ולא מועלין". רש"י גורס⁴ שכשפירשו לפני זריקה "מועלין בהם לעולם", ופירש הטעם, מפני שלא היו ראויות להקטרה והזריקה לא הועילה להתירן. לעומת זאת העצמות שפירשו

3. עיין רש"י כאן ד"ה לו יהיה ושטמ"ק אות יב. מכל מקום לא יוכלנו ללמוד מ"לו יהיה" האמור בעולה על היתר עצמותיה (אלמלא הגזרה שוה מאשם), מפני שפסוק זה בעולה עוסק בעור, בניגוד לאשם, שהפסוק בו מדבר על הבשר, שהעצמות מחוברות לו וכלולות בו (תוס' להלן צח,ב ושפת אמת כאן).

אפשר שלמקורות השונים יש השלכה על דין העצמות שפירשו קודם הזריקה: ההיתר מסברה ראוי שייאמר גם על עצמות אלו, ואילו ההיתר מפסוק אפשר שאינו אלא כשהבשר עם העצמות, ולא כשפירשו קודם הזריקה (חמדת דניאל), וראה להלן.

4. כך כותבים בדעתו תוס' ד"ה ופליגא, ובתוס' בכורות כו,א ד"ה התולש כותבים שרש"י פירש כך ואינה גרסה.

5. בפשטות, היתר זה אינו אלא אליבא דרבי, שסובר שעצמות שפירשו אינן מוקטרות, וכן כתב בחק נתן בשם 'תוספות חיצוניות'. התוס' שלנו (ד"ה ופליגא) מנסים ליישב את הדברים עם שיטת חכמים שגם עצמות שפירשו מוקטרות (כדי שדרשת ר' ישמעאל על היתר העצמות תוסבר גם לשיטתם. חק נתן), וזאת בשני אופנים: א. רק עצמות שפירשו קודם הזריקה מוקטרות, ולא אלו שפירשו אחריה. סברה זו תמוהה, שהרי אם בשעת הזריקה היו מחוברות, ולכל הדעות התחייבו בהקטרה, הרי הדעת נותנת שפרישה אחרי הזריקה ראויה לחייב יותר מאשר פרישה שלפניה! (שפת אמת וחמדת דניאל). ב. שיטת ר"י שגם חכמים מודים שעצמות שפירשו בקרקע העזרה לא יוקטרו, אלא רק כשפירשו בראש המזבח, וכשפירשו בקרקע אין בהן מעילה. מכאן משתמע שאפילו אם עצמות אלה עלו למזבח – ירדו, שהרי אלו שאם עלו לא ירדו – מועלין בהם (עיין

פירשו לפני הזריקה - דינן אחרי הזריקה	פירשו לפני הזריקה - דינן עד הזריקה	פירשו לפני הזריקה - דינן עד הזריקה	מצב עצמות העולה השיטה
לדעה שהן מוקטרות - מועלים בהן. לדעה שאינן מוקטרות - דין זה אינו ברור. ¹⁰	מותרות	מועלים בהן ⁹	רבה
	מועלים בהן		רבי אלעזר - שיטת רש"י
	אסורות בהנאה אך לא מועלים בהן		רבי אלעזר - גרסת תוספות ופירוש א
	מותרות ¹¹		רבי אלעזר - גרסת תוספות ופירוש ב
מועלין בהן	מותרות	מועלין בהן	פסק הרמב"ם

זריקה, שהזריקה מתרת אותן; ואם פירשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם.

הפסק בסיפא לגבי עצמות העולה שפירשו לפני הזריקה מתאים לדעת רבה¹⁶, וגם ברמב"ן בחולין (קא,א) משמע שנקט כדעתו¹⁷. הטעם להכרעה זו, משום שהגמ' נושאת ונותנת בדבריו ומביאה אותו לפרש את הברייתא, ואילו דעת ר"א מובאת כדעה צדדית (ליקוטי הלכות וחזו"א זבחים סי' יט,מא).

הפסק לגבי עצמות העולה שפירשו אחרי הזריקה מעורר קושי: הרי הרמב"ם פסק כדעה שעצמות אלו לא יוקטרו, ואפילו עלו על גבי המזבח - ירדו (ראה במערכה הקודמת). מדוע, אם כן, יש בהן מעילה?! אמנם בברייתא מפורש: "לאחר זריקה - מועלין בהן לעולם", אך בפשוט יש להעמידה כדעת חכמים הסוברים שיש בעצמות אלה חיוב הקטרה, מה שאין כן לדעת רבי!

אכן, כך סובר המיוחס לרש"י (מעילה ט,ב ד"ה וכולן), על פי המשנה להלן: "ויכולן שפקעו מעל גבי המזבח - לא יחזירו", שעצמות שפירשו אין בהן מעילה. וכן משתמע מן המשנה עצמה, שאומרת לגבי האברים: "איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות - יחזירו ומועלין בהן; לאחר חצות - לא יחזירו ואין מועלין בהן", הרי שהמעילה תלויה בחיוב ההחזרה, ואם כן בעצמות שברישא, שאפילו לפני

הברייתא המובאת בגמרא

רב אדא בר אהבה מביא ברייתא בלשון זו: "עצמות קדשים לפני זריקה - מועלין בהן, לאחר זריקה - אין מועלין בהן; ושל עולה - מועלין בהן לעולם". אין בברייתא הבחנה בזמן פרישתן של העצמות, ופשטה כך: דין העצמות כדין הבשר, ולפיכך עצמות הקדשים הנאכלים¹² - מועלים בהן עד הזריקה, והיא מתירה אותן כשם שמתירה את בשרם, ואילו עצמות העולה - נשארות באיסורן. הגמ' מקשה מכאן על רבה¹³, ומתרצת על ידי הגהה, לפיה "מועלין בהן לעולם" נאמר על עצמות שפירשו לאחר הזריקה דווקא¹⁴.

לדעת ר' אלעזר (לפי גרסת רש"י, שהעצמות אחרי הזריקה הותרו מדאורייתא), אפשר שיגיה ויפרש כך: עצמות קדשים שפירשו לפני זריקה - מועלין בהן אף לאחר זריקה, פירשו לאחר זריקה - אין מועלין בהן; ושל עולה - אסורין (מדרבנן) לעולם¹⁵.

שיטת הרמב"ם בעצמות העולה

בהל' מעילה (ב,יב) פוסק הרמב"ם: "העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפירשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פירשו לאחר זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפירשו לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר

11. רבי אלעזר לא אמר זאת במפורש, אבל לפי פירוש זה ר"א לא דיבר על המקרה הזה, ואין ראייה שהוא חולק על רבה בעניינו. להבנת ה"פליגא דר"א" לשיטה זו ראה בהערה 8.

12. רש"י מזכיר חטאת ואשם דווקא, מפני שבקדשים קלים אין מעילה כלל קודם זריקת דמים.

13. הברייתא מובאת בסוגיה לפני דברי ר' אלעזר, ואין להסיק מהקושיה על רבה שר"א אינו זקוק לתירוץ זה.

14. בפשוט המובן הוא שברייתא זו הולכת בשיטת תנא קמא דרבי, שיש בעצמות אלו חיוב הקטרה, ולכן מועלים בהן לעולם, וראה להלן.

15. לביור הברייתא לשיטת ר"א, על פי הגרסאות השונות בו, עיין חק נתן, קרן אורה וקדשי דוד.

16. בכס"מ כתב שפסק כר"א (וכן בלח"מ הל' מעה"ק ו,ב), ותמהו עליו בברכת הזבח ומראה כהן ועוד רבים.

17. שהקשה מדוע גיד הנשה של קדשים יש באכילתו איסור קדשים, הרי מכיוון שאסור להקטירו ראוי היה להחשיבו כעצם שפרשה קודם הזריקה והותרה לאחר הזריקה אפילו לקתא דסכיני.

בקרן אורה פירש, לפי הבנתו בתוס', שה"פליגא" אינו רבה, שהרי רבה לא אמר בעצמות שפירשו אחר הזריקה מועלין בהן מדאורייתא, אלא ה"פליגא" הוא הברייתא שהובאה קודם לכן בסוגיה, שאמרה "מועלין בהן לעולם", ולר"א אין עצמות שמועלין בהן לעולם, מפני שדעתו כרבי, שאין בהן הקטרה.

החזו"א בזבחים (סי' יט סקמ"א) נקט כדעת בעל מים קדושים, כדי ליישב את דברי ר"א עם הברייתא "מועלין בהן לעולם", אבל בבכורות (סי' כא,ח) נקט כדעה השניה, ופירש שמילים אלו בברייתא מוסבות על עצמות המחוברות לבשר.

9. ר' אלעזר אמר זאת במפורש, על פי כל הגרסאות והפירושים בו, וכן משמע מרבה, והדבר הכרחי, שהרי אפילו בעור יש מעילה עד זריקת הדם (מעילה פ"ב מ"ד).

10. רבי אלעזר, על פי האפשרות הראשונה והשלישית בהבנת דבריו, אמר במפורש שלא נהנין ולא מועלין, וצריך להעמידו כדעת רבי שעצמות אלה אינן טעונות הקטרה (חק נתן בשם 'תוספות חיצוניות'). רבה, וכן ר"א על פי הפירוש השני בו, לא דיברו על כך במפורש. מכל מקום, לכאורה אין בנקודה זו כל מחלוקת בין רבה לר"א, והכל מודים שאם אין חיוב הקטרה, ואפילו אם עלו - ירדו (כדעת רבי), ממילא גם אין מעילה. אולם מהרמב"ם להלן נראה שרבה סובר שאף על פי שאין בהן הקטרה כלל - יש בהן מעילה, ור' אלעזר (על פי הפירושים שהוא עוסק במקרה זה) חולק עליו גם בעניין זה.

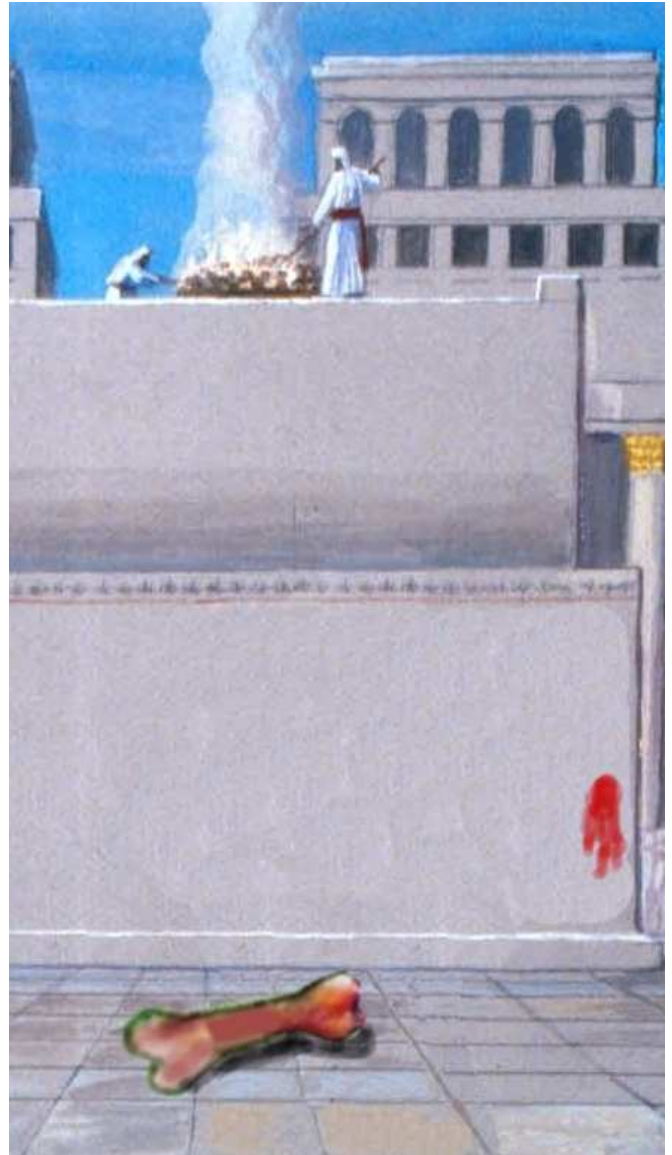
חיוב הקטרה. וטעם הדבר, שרק לזריקה יש כוח להוציא מידי מעילה, ומכיוון שבשעת הזריקה היו העצמות מחוברות לבשר ומיועדות להקטרה – לא יצאו מידי מעילה, ואין כעת מה שיתיר אותן (מרכבת המשנה; קדשי דוד פז, א; וזה כעין דעת ר' אלעזר על עצם שפירשה לפני הזריקה). על פי זה, מחלוקת רבה ור' אלעזר היא בתרתי: היתר העצמות שפירשו לפני הזריקה (שבזה רבה מיקל ור"א מחמיר), והמעילה בעצמות שפירשו אחריה (ובזה רבה מחמיר ור"א מיקל)¹⁹.

שיטת הרמב"ם בעצמות שאר הקדשים

ההלכה ברישא לגבי שאר הקדשים מוקשית, שכן פשוט לשונו שעצמות חטאת ואשם שפירשו לפני זריקת דמים מועלין בהן אפילו לאחר זריקת דמים, והזריקה איננה מתירה אותן. נראה שפסק כך על פי הרישא של הברייתא, ופירש "עצמות קדשים לפני זריקה" כ"פירשו לפני זריקה". דין זה הוא כשיטת ר' אלעזר, שהזריקה מתירה רק את הבשר ומה שטפל לו, ועצמות שפירשו קודם לכן אינן כלולות בהיתר זה. אלא שהתמיהה רבה: מה פשר הבדל זה בין עולה לשאר הקדשים, שבעולה נוקט הרמב"ם כסברת רבה, שמה שפרש קודם זריקה – הזריקה מועילה להתיירו, ואילו בחטאת ואשם נקט כסברת ר' אלעזר, שאין הזריקה מועילה להתיר את מה שפרש לפני כן? הקושי גובר לנוכח דרשת ר' ישמעאל המשווה עולה לאשם, ואילו הרמב"ם מבדיל ביניהם!

בעקבות קשיים אלה, נדחק הכסף משנה לפרש את "מועלין בהן" ברישא של הרמב"ם שכוונתו עד הזריקה בלבד, אלא שהרמב"ם מדגיש בכל צד את החידוש בו: בקדשים הנאכלים החידוש לומר שיש מעילה עד הזריקה, ובעולה שהיא כליל החידוש לומר שלאחר הזריקה כבר אין מעילה. מלבד הדוחק בכך, צריך לומר ש"פירשו לאחר זריקת דמים" אינו בדווקא, והוא הדין אם פירשו קודם לכן (קרן אורה; ובאור שמח הגיה מילה זו). בעקבות הכס"מ הלכו רבים מן האחרונים²⁰.

לעומתם, כמה מפרשים אחזו את לשון הרמב"ם כפשוטה, לפיה הדין בחטאת ואשם הפוך מזה שבעולה²¹. בחסדי דוד ובאבן האזל הרחיבו בהסברת טעם הדין: החטאת והאשם קדושים לה' מתחילתם, והזריקה היא הקובעת ומבררת שמעתה ואילך האימורים מיועדים לגבוה ואילו הבשר נועד לכהנים, והעצמות בכללו. מה שפירש קודם הזריקה לא הגיע לכלל בירור זה, וממילא לא הותר, כסברת ר' אלעזר, ואף רבה מודה לו. בעולה יש לנו דרשה מיוחדת מ"לו יהיה",

עצם שפרשה מן הקרבן אחרי זריקת הדם (ראה את הדם שעל המזבח). בברייתא נאמר שמועלין בה לעולם, ואילו רבי אלעזר אמר שאין בה מעילה, אלא איסור הנאה בלבד. כמה מפרשים נקטו שהדבר תלוי בשאלה האם יש בה חיוב הקטרה, ולפי הדעה שלא – אין בה מעילה. אולם הרמב"ם סובר שלמרות שאין בה חיוב הקטרה, ואפילו אם עלתה – תרד, מכל מקום יש בה מעילה, כי בשעת הזריקה לא הותרה.

חצות לא יחזיר – אין מועלין בהן, ומסתבר שקל וחומר הדבר לגבי עצמות שפירשו לפני העלאתן למערכה! אולם הרמב"ם (בהמשך ההלכה בהל' מעילה שם), לשיטתו, פוסק גם לגבי עצמות שפקעו מן המערכה: "קודם חצות הלילה – מועלין בהן"¹⁸.

נראה שהרמב"ם סובר שדברי הברייתא "מועלין בהן לעולם" הם אליבא דכולי עלמא, אפילו לדעה שאין בהן

מחבורות, אבל הדין שנקבע באותה שעה הוא סופי: אם היו מחוברות – יש בהן מעילה, ואם לאו – אין בהן מעילה.

20. ברכת הזבח; מראה כהן; קרן אורה; חזו"א בכורות ס' כ, ח; חמדת דניאל; וכן נראה בליקוטי הלכות.

21. ר"י קורקוס; קרית ספר; חסדי דוד לתוספתא במעילה א, ז; אבן האזל.

18. יש מהאחרונים שהגיהו בו, מכוח קושי זה, ראה להלן מערכה רט הערה 10.

19. אין זו סתירה בשיטותיהם: רבי אלעזר סובר שהזריקה מחילה דין חדש על העצמות רק אם הן מחוברות לבשר בשעת הזריקה. וכשהן מחוברות חל עליהן דין כפול: חיוב הקטרה, אם תמשכנה להיות מחוברות, והיתר מידי מעילה, אם תפרושנה. רבה סובר שהזריקה מחילה דין חדש על העצמות אפילו כשאין

סיכום

עצמות העולה שפירשו קודם הזריקה, לדעת רבה הזריקה מתירתן לגמרי, והלכה כמותו (רמב"ם). בדעת ר' אלעזר יש כמה גרסאות ופירושים: א. מועלין בהן לעולם (רש"י). ב. הזריקה אמנם מתירה אותן מדאורייתא, אבל נאסרו בהנאה מדרבנן (גרסה בתוס', לפירוש כמה אחרונים). ג. ר"א אינו חולק בדין זה, אלא עוסק בעצמות שפירשו אחר הזריקה (פירוש אחר בגרסה הנ"ל).

עצמות העולה שפירשו אחר הזריקה, מדברי ראשונים נראה שדין תלוי במחלוקת על הקטרת: לדעה שאינן מוקטרות, ואף אם עלו – ירדו, דינן כקדשים פסולים, שאסורים בהנאה ואין בהם מעילה; ולדעה שהן מוקטרות – מועלים בהן (המיוחס לרש"י במעילה; 'תוספות חיצוניות' המובאות בחק נתן). הרמב"ם, לעומת זאת, סובר שיש בהן מעילה למרות שאין בהן הקטרה.

עצמות שאר הקדשים שפירשו אחר הזריקה – הכל מודים שהן מותרות. פירשו קודם הזריקה – יש אומרים שאף בהן נחלקו רבה ור"א האם הזריקה מתירתן (משמע ברש"י; כס"מ וסיעתו בדעת הרמב"ם), ולהלכה הרי הן מותרות; ויש אומרים שאף רבה מודה שאין הזריקה מתירתן (חס"ד ועוד בדעת הרמב"ם); ויש אומרים לאידך גיסא, שאף ר"א מודה שהזריקה מתירתן (משמע בר"ש בתרומות).

המלמדת שיש זמן כלשהו שבו עצמותיה מותרות (לאו דווקא זמן מקביל לזה שבאשם, אלא "דון מינה ואוקי באתרה"), ולא מסתבר לרבה להעמיד זאת דווקא בעצמות שפירשו אחר הזריקה, שהרי עצמות אלו שהיו מחוברות בשעת הזריקה נקבעו להקטרה, ופרישתן לאחר מכן מחשיבה אותם כקדשים פסולים האסורים בהנאה, ולפיכך יש להעמיד את הלימוד דווקא בעצמות שפירשו קודם הזריקה.

חיזוק להבנה זו ברמב"ם מן התוספתא במעילה (א,ז): "העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפירשו מקדשין לפני זריקת דמים – מועלין בהן, לאחר זריקת דמים – אין מועלין בהן". מלשונה משתמע ש"לאחר זריקת דמים" היינו "פירשו לאחר זריקת דמים", הרי שהתוספתא מחלקת בשאר הקדשים כפי שחילק ר' אלעזר. גם לשון הרמב"ם, המזכיר את הגידים והקרנים והטלפים שלא הוזכרו בגמ', מצביעה על כך שדבריו שאובים מתוספתא זו.

מרש"י נראה שלא הבין כך את הברייתא, שהרי בד"ה עצמות קדשים כתב: "מועלין בהן דאין כאן שעת היתר לכהנים", כלומר, שעדיין לא הותר דבר לכהנים, אבל לאחר הזריקה יותרו. ואת החידוש שיש עצמות שהזריקה אינה מועילה להתירן כתב רק בדעת ר"א (ד"ה פירשו לפני זריקה). אם כן דעתו שלרבה זריקה מועילה להתיר עצמות אשם שפירשו לפנייה.

מערכה רח. הקטרת אברי העולה לאחר חצות הלילה (פוא-ב)

לגמרי עד שנעשו פחם. כך פירשו גם הרי"ד (בפסקיו כאן) והרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ו,ג): "נתחרך הבשר ויבש עליהן כעץ". וכן משמע בריטב"א (יומא מה,א). בשטמ"ק (פה,ב אות ו) אף גרס: "בצרידי", לשון יובש (עיי' פסחים כ,א ורש"י ד"ה צריד), ופירש שאין בהם לחלוחית.

הגדרה שונה מעט משתמעת מתוס' ר"י הלבן (יומא כ,א), הכותב: "אי דאית בהו ממשא בהנהו אברים שפקעו, אפילו לאחר חצות נמי יחזיר, דהא לא שלטא בהו נורא, ואי דלית בהו ממשא, כגון דאיבעלו לגמרי – אפילו קודם חצות נמי לא יחזיר. ומשני: לא צריכא – בשרירי, כלומר דאינן מעוכלין לגמרי, וגם לית בהו ממשא לגמרי, אלא שלטה בהו נורא במקצתה". משתמע שדי בשריפת מקצת האבר כדי שייחשב בחצות כמעוכל¹. ואולי כוונתו שמקצת ממנו נשרף לגמרי, והיתר התייבש והתקשה².

מקור החילוק בין קודם חצות לאחר חצות

הגמ' מביאה מקור לדין זה מהפסוקים: "זאת תורת

שנינו במשנה: "אברים שפקעו מעל גבי המזבח, קודם חצות – יחזיר, ומועלין בהן, לאחר חצות – לא יחזיר, ואין מועלין בהן". הגמ' מבחינה בעניין זה בין שלושה סוגים של אברים: אברים שיש בהם ממש – יוקטרו גם לאחר חצות; אין בהם ממש (שנשרפו כולן – רש"י) – אין צורך להקטירם גם לפני חצות; המשנה המחלקת בין קודם חצות לאחר חצות – עוסקת ב"שרירי", כלומר, אברים שהאש שרפה אותם עד שנעשו קשים ויבשים, אבל לא נשרפו לגמרי ולא נעשו פחם (רש"י). יש לברר מהו מקור דין זה, והאם הוא נפסק להלכה.

כל זאת באברים שפקעו מן המזבח, אבל אם פקעו מן המערכה ונשאר על גג המזבח – בכל אופן יחזיר ומועלין בהם (ליקוטי הלכות, על פי הגמ' במעילה ט,ב).

מהם "שרירי"?

כאמור, לפי רש"י, "שרירי" הם אברים שהאש "שלטה בכולן" ונשרפו כך שנעשו קשים ויבשים, אבל לא נשרפו

¹ שמשלה בו האור (וכן שם ד"ה כל הלילה וכב ד"ה אלא). המושג "משילת האור" משמש בגמ' במנחות (כו,ב) לציון שלב מוקדם בהקטרה, עוד לפני ש"שתצית האור ברובו", ונראה שהכוונה שם שהאש כבר נאחזה היטב ויכולה להמשיך ולדלוק ללא

1. לכך נוטים גם דברי בעל תפארת ישראל כאן (אות לד), ש"שרירי" הוא בשר שנשרפו רק פניו העליונים, בחלקו החיצוני.

2. רש"י ביומא (כ,א ד"ה אחר חצות) כותב: "שהחצות עושה עיכול באברים